

A BIZTOSÍTÁSFELÜGYELÉS VÁLTOZÁSAI

AZ EURÓPAI UNIÓHOZ VALÓ CSATLAKOZÁS TÜKRÉBEN

Dr. Dénes Beatrix, Dr. Dobner András, Erdős Mihály, Nagy Koppány, Somogyvári Sándorné, Dr. Szebelédi Ferenc, Vizi Tamás¹

¹ A cikk szerzői:

Erdős Mihály

Generali Biztosító Zrt.
elnök – vezérigazgatója
e-mail: mihaly.erdos@generali.hu

valamint az MNB munkatársai:

Dr. Dénes Beatrix

vezető felügyelő
e-mail: denesb@mnf.hu

Dr. Dobner András

osztályvezető
e-mail: dobnera@mnf.hu

Nagy Koppány

igazgató
e-mail: nagykoppany@mnf.hu

Somogyvári Sándorné

osztályvezető
e-mail: somogyvarisne@mnf.hu

Dr. Szebelédi Ferenc

főosztályvezető
e-mail: szebeledif@mnf.hu

Vizi Tamás

felügyelő
e-mail: vizit@mnf.hu

² A biztosítóintézetekről és a biztosítási tevékenységről szóló 1995. évi XCVI. törvény (rég. Bit.)

I. Összefoglaló

Az Európai Unióhoz való csatlakozás – ahogy számtalan más területen is – a biztosításfelügyelés területén is jelentős változásokat hozott. A csatlakozás óta tíz év telt el, ez az évforduló jó alkalmat kínál a visszapillantásra és a fejlődési ívek felrajzolására. Jelen cikkben a szerzők a témakör vázlatos áttekintésére vállalkozhatunk csupán, kiragadva néhány fő gondolati csomópontot. A vizsgálódás természetesen a kiinduló állapot felvillantásával kezdődik. Leszögezhető, hogy a biztosítás területén már jóval a tényleges csatlakozás előtt megkezdődött az európai szabályok átvétele, hiszen már az első biztosítási törvény² is döntően az uniós normák figyelembevételével került kialakításra. A szoroson vett felügyelési körökből bemutatjuk az intézményi keretek átalakulását, amely több hullámban, de azonos elv mentén, egy folyamatos integrációs törekvéssel jellemezhető. Ennek során először a pénzügyi terület különböző szektorainak felügyelése egy hatósághoz került, amely később kiegészült fogyasztóvédelemmel, majd 2013. október 1-től makroprudenciális hatáskörökkel is. Az uniós csatlakozás felügyeletre gyakorolt hatása közül kiemelkedik egyrészt a közösségi szintű koordinációs és felügyeleti hatóság megjelenése, másrészt a határon átnyúló tevékenységek felügyeletének kihívása. A biztosításfelügyelési módszertan korábban a termék- és intézményfelügyelés kettősére épült. Ezt váltotta fel a kockázatalapú megközelítés, amely kiegészült először önálló fogyasztóvédelmi, majd pedig az üzleti modellek elemzésére épülő új elemekkel.

II. Biztosítási piac és felügyelés a csatlakozás idején

A biztosítási piac az 1986-os reformokat követően folyamatosan újabb és újabb kihívásokkal szembesült. Az első 10 év az állami monopólium lebontását, a felügyeleti rendszer kialakítását jelentette. A 90-es évek elején sorban jelentek meg a nagy nemzetközi csoportok érdeklőségei a magyar biztosítási piacon. Az 1996. január 1-jével hatályba lépett régi Bit. adta meg azokat a jogi kereteket, amelyek már az Európai Unió irányelvein alapultak.

A biztosításügy decentralizációja és a biztosítók közötti verseny elvi megteremtése hozta létre önálló intézményként az 1987. január 1-től működő Állami Biztosításfelügyeletet (továbbiakban: ÁBIF). Az ÁBIF szerepet játszott a biztosítási törvény tervezetének kialakításában. 1981-1991 között 9 új biztosító, s mintegy 95 biztosítási bróker cég alakult, s korszerűbbé vált egy sor alapvető fontosságú biztosítási termék. (Pl. lakás, CASCO, kötelező gépjármű-biztosítás.) Ebben az időszakban ment végbe a magyar biztosítás megújulása a biztosítók üzletpolitikájának, tőkeösszetételének, tulajdonosi szerkezetének, tartalékaik mértékének és minőségének, belső és külső információrendszerének megújulását szolgáló program.

A magyar biztosítás felügyelet létrejöttét követően az ún. kontinentális (német típusú) felügyeleti koncepció szerint működött, amelynek jellemzői a következők voltak:

- a felügyelés része az egyes biztosítási szerződéstípusnál a termékengedélyezés, azaz a termékek rendszeres és előzetes vizsgálata,

- intézményi oldalról a felügyelet a biztosító egész tevékenységét átfogóan és részletekbe menően vizsgálta,
- a hatóság ellátta a szakmai felügyeletet.

A felügyelésen kívül az ÁBIF sajátos árszabályozó feladatot is ellátott. Közvetlen árszabályozói funkciót kizárólag a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítások konkrét díjtételeinek meghatározásával látott el 1992. június 30-ig. Ezt követően a díjszabás meghatározása a jogalkotó feladata lett.

A második 10 évben tovább differenciálódott a piac, megjelentek adott ágazatban működő, specializált biztosítók is. Magyarország EU csatlakozását követően a szektornak magasabb, komplexebb követelményeknek kellett megfelelnie és felügyeleti szempontból új területek kerültek a fókuszba. A fogyasztóvédelmi tevékenység erősödésével - hasonlóan a nemzetközi tendenciához is - kiemelt terület lett a közvetítés, az értékesítés, azon belül a független biztosításközvetítői szektor. Új tendenciaként figyelhető meg a határon átnyúló tevékenységek megjelenése.

A szolgáltatásnyújtás teljes szabadságát megteremtő irányelvek harmadik generációja - néhány kivételtől eltekintve - megszüntette az előzetes termékengedélyezés intézményét.³

A biztosítók által művelt főbb ágazatok továbbra is a gépjármű biztosítások, valamint életbiztosítási ágban a befektetési egységekhez kötött életbiztosítások, de emellett (akkor már) a biztosítók készültek az egészségbiztosítási tevékenység aktív végzésére és a nyugdíj-megtakarítások járadékra váltásának időszakára.

A felügyelés nemzetközi dimenziója kapcsán az uniós csatlakozás előtti időszakból az IAIS, azaz a Biztosításfelügyelet Nemzetközi Szövetségének tevékenysége emelendő ki, amelynek a felügyeleti hatóság az alapítás, vagyis 1994 óta tagja.

A megrendezett bizottsági ülések és konferenciák állandó résztvevői voltak a felügyelet munkatársai, és az itt szerzett felügyelési tapasztalatok gyorsan beépültek a mindennapi felügyelési munkába.

III. A biztosításfelügyelés intézményi kereteinek fejlődése

A pénzügyi szektor felügyelésének fejlődése többszörös integrációs fejlődési ívvel rajzolható fel. Egyrészt az integráció a különféle pénzügyi szektorok korábban különböző hatóságok általi felügyelésének összevonását jelentette.⁴ Másrészt megfigyelhető a klasszikus mikroprudenciális felügyelés kiegészülése más típusú felügyeleti tevékenységekkel (fogyasztóvédelem, makroprudencia, vitarendezés). Harmadrészt pedig a témához illeszkedve kiemelendő a geográfiai integráció, azaz a nemzeti hatóságok egymáshoz képesti közeledése, illetve a közösségi szintű hatáskörök megjelenése.

III.1. A klasszikus mikroprudenciális felügyelet integrálódása

A pénzügyi szektor felügyeletét 2004-ben, azaz az uniós csatlakozás idején a 2000. április 1-jével létrejött Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelése végezte. A PSZÁF teljesen integrált pénzügyi felügyeleti hatóságként mind a négy pénzügyi szektor (pénzpiac, tőkepiac, biztosítási piaci, pénztári piac) mikroprudenciális felügyeletét ellátta, ami az akkori legkorszerűbb felügyelési szemléletet követte. A korszerű felügyelési módszertanra szükség is volt, mivel a biztosítók ekkor már régóta nem csupán a hagyományos biztosítási üzletágakban tevékenykedtek. Megjelent a pénzpiachoz tartozó hitelezésben való részvétel lehetősége (jelzáloghitelezési tevékenység), a más számára végzett vagyongazdálkodás (főként pénztárak részére), azaz a biztosítók valamennyi területen aktívak voltak akár közvetlenül, akár

³ Lásd mindenekelőtt a 92/49/EGK irányelv 29. cikkét és a 92/96/EGK irányelv 29. cikkét.

⁴ Ez Magyarországon két lépcsőben történt. 1997-től a pénz- és tőkepiac felügyelésének integrációja történt meg (az Állami Pénz- és Tőkepiaci Felügyelet révén), majd 2000-től jött létre a biztosítási és a pénztári szektort is átfogó Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelése.

pedig a tulajdonukban lévő, vagy általuk szervezett pénzügyi intézmények révén. Ez a tevékenységi sokszínűség feltétlenül olyan szervezeti felépítést igényelt, amely képesnek bizonyult a hatékony felügyelésre.

A 2000-ben létrehozott, egyszemélyi vezetésű funkcionálisan tagolt szervezet 2004-ben jelentős változáson ment keresztül. A vezetés szerkezet alapvetően módosult: a stratégiai irányító és döntéshozó szervként megjelent a Felügyeleti Tanács (elnökkel és négy taggal), illetve a hivatal élén a főigazgató (és helyettesei) álltak. A duális

A 2000-es éveket megelőzően nem voltak közösségi szintű pénzügyi felügyeleti hatóságok.

vezetési struktúra egyik alap gondolata volt a stratégiai irányok meghatározásának leválasztása a napi feladatokról. A hatáskör annyiban változott, hogy folyamatosan megjelentek az uniós együttműködés jogszabályi alapjai, a határon átnyúló tevékenységek felügyeletének jogi bázisa, illetve az európai szintű döntés-előkészítési és döntési folyamatokban való részvétel lehetővé tevő rendelkezések.

A hagyományos biztosítási tevékenység mellett a biztosítók jogosulttá váltak meghatározott körben vagyonkezelési tevékenység végzésére is. A vagyonkezelési tevékenység az a terület, ahol a leginkább szükség van a szektorok közötti harmonizáció elérésére. A pénztárak részére végzett vagyonkezelési tevékenység fedezetére a biztosítónak a hatályos szabályok alapján szavatoló tőkével kellett rendelkeznie, 2007. december 1-jétől a vagyonkezelésre vonatkozó törvényi szabályozás megszüntette a biztosítók harmadik személy részére végzett vagyonkezelését.

A biztosításközvetítők felügyelése ekkor még kevésbé volt fókuszban. Rendkívül előremutató volt, hogy a PSZÁF 2004-ben

felvállalta az ügynökregiszter kiépítését és üzemeltetését, amely időben jócskán megelőzte az uniós szabályozást, és nagyon haladó szellemiséget képviselt. A közvetítők felügyelése 2013-ban vett nagyobb lendületet azzal, hogy szervezetileg a PSZÁF-on belül levált a biztosítók felügyeletéért felelős szervezeti egységről. Részben a PSZÁF koncepcióját követve, részben pedig az új stratégiai elképzelésekbe illesztve az MNB kiemelten kezeli a közvetítők felügyelésének kérdését.

III.2. A fogyasztóvédelmi funkció előtérbe kerülése

A 2007-ben kezdődő pénzügyi válság a felügyeleti kereteket sem hagyta érintetlenül. Két lényeges elem emelendő ki. A Felügyeleti Tanácsból és főigazgató által vezetett hivatalból álló kettős vezetés 2010. január 1-től kikerült a jogszabályból, figyelemmel arra, hogy a válságkezelés gyorsabb és hatékonyabb döntéshozatalt követelt meg, és a hosszabb távú stratégiák megalkotásával szemben a gyors reagálóképesség került előtérbe. Ezzel egyidejűleg a PSZÁF pénzügyi fogyasztóvédelmi hatósággá lépett elő, azaz az eddigi mikroprudenciális felügyelés mellé fogyasztóvédelmi hatósági jogkört is kapott. A biztosításfelügyelésnek különböző formában és mértékben mindig is szerves része volt a fogyasztóvédelem, hiszen a termékek engedélyezése, illetve később felügyelete, az egyik legfontosabb fogyasztóvédelmi eszköz. Ez kibővült a panaszkezelési tevékenység felügyelésével, illetve az önálló fogyasztóvédelmi területek megjelenése természetesen magával vonta a fogyasztóvédelmi szemlélet megerősödését is.

A fogyasztóvédelmi hatáskörök sajátos területeként a PSZÁF mellett működve 2011. július 1-jétől megjelent a Pénzügyi Békéltető Testület (PBT) is, ezzel a PSZÁF tagjává vált a pénzügyi alternatív vitarendezési fórumok európai hálózatának (FIN-Net) is. A PBT nem hatósági jogkört gyakorol,

hanem egy bíróságon kívüli vitarendezési fórum, amely a PSZÁF keretén belül, de a függetlenség biztosítása érdekében az egyéb területektől teljesen elkülönítve működött.

III. 3. Integráció a Magyar Nemzeti Bankba: a makroprudenciális szemlélet megjelenése

Az Unió más országaiban is tapasztalható a felügyelési tevékenység további integrációjának az igénye, felismerve a mikro- és makroprudenciális felügyelés különböző szervezetekben való elhelyezésének korlátait. Magyarországon 2013. október 1-jétől történt meg, - a PSZÁF megszűnésével egyidejűleg - a felügyeleti hatáskörök központi bank részére való átadása. Ezen időponttól fogva a Magyar Nemzeti Bank (MNB) a monetáris feladatai mellett ellátja a pénzügyi szektor teljes mikroprudenciális és makroprudenciális felügyeletét, betölti a fogyasztóvédelmi hatóság szerepkörét, a pénzügyi szektorban szanálási hatóságként jár el, és működteti a Pénzügyi Békéltető Testületet is.

III. 4. Az európai szintű felügyelés fejlődése

A 2000-es éveket megelőzően nem voltak közösségi szintű pénzügyi felügyeleti hatóságok. A Lámfalussy-folyamat keretében 2001-ben jött létre az Európai értékpapír-piaci szabályozók bizottsága⁵, amelynek tevékenysége bizonyos részeken 2002-től kiegészült banki és biztosítói kérdésekkel is. Ennek folytatásaként 2003. november 24-én jött létre a biztosítás és a foglalkoztatói nyugdíjak európai felügyeleti bizottsága (CEIOPS).⁶ A CEIOPS működésében a 2004. május elsejei csatlakozást követően a magyar hatóság is aktívan részt vett. A CEIOPS a tagállamok felügyelési szuverenitását lényegében nem érintette. Az elsődleges feladata az Európai Bizottság részére való tanácsadás volt. Célként megfogalmazódott az irányelvek következetes végrehajtásának és a tagállamok felügyeleti

gyakorlatai összehangolásának elősegítése, emellett fórumul szolgált a felügyeleti együttműködésnek és információcserének is. A CEIOPS még teljes egészében a tagállami felügyelet bizottságaként működött, önálló hatáskörei és szakmai szervezetei nem voltak. A pénzügyi válság rámutatott arra, hogy a CEIOPS tanácsadói szerepköre nem elegendő, ezért szerepét 2009-től megerősítették.⁷ Az új feladatkörében a CEIOPS közvetített a felügyelő hatóságok között, valamely tagállami hatóság kérésére véleményt adott ki, elősegítette az információ- és adatcserét, nyomon követte a felügyeleti kollégiumok működését, nem kötelező erejű iránymutatásokat, ajánlásokat és szabványokat fogalmazott meg.

A CEIOPS működésének megerősítése csak időleges megoldást jelentett. Láthatóvá vált, hogy tisztán tagállami keretek között a pénzügyi globalizáció kihívásaival nem lehetett eredményesen megküzdeni. Erre figyelemmel 2010-ben a CEIOPS jogutódjaként létrejött az Európai Biztosítási- és Foglalkoztatói nyugdíj-hatóság (EIOPA).⁸ Az elnevezés megváltozása jelzi azt a lényeges tartalmi újdonságot is, nevezetesen azt, hogy a biztosításfelügyelés is kilépett a nemzeti keretből, és az EIOPA-val uniós szintű felügyelő hatóság jött létre, amely része a nemzeti és az uniós felügyeleti hatóságok integrált hálózataként kialakított új európai pénzügyi felügyeleti rendszernek (PFER).⁹ Az EIOPA elődjétől eltérően valódi hatóság, önálló szervezettel és hatáskörökkel. Az EIOPA létrejöttével a biztosításfelügyelés részben uniós hatáskörbe került. A konkrét feladatköröket vizsgálva az látható, hogy a tagállamok felügyelési tevékenysége továbbra is döntő maradt, az uniós hatóság főként szabályozó, illetve kisegítő és nyomon követő jellegű tevékenységet folytat. Az EIOPA hatáskörei:

- szabályozási feladatok: iránymutatások, ajánlások, szabályozás-technikai- és végrehajtás-technikai sztxendertervezetek kidolgozása;

⁵ Európai értékpapír-piaci szabályozók bizottságának létrehozásáról szóló 2001/527/EK, valamint az európai értékpapír-bizottság létrehozásáról szóló 2001/528/EK határozat

⁶ A biztosítás és a foglalkoztatói nyugdíjak európai felügyeleti bizottságának létrehozásáról szóló 2004/6/EK bizottsági határozat (CEIOPS=Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors)

⁷ Az európai biztosítási- és foglalkoztatói nyugdíj-felügyeleti bizottságának létrehozásáról szóló 2009/79/EK bizottsági határozat

⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 1094/2010/EU rendelete az európai felügyeleti hatóság (az Európai Biztosítási- és Foglalkoztatói nyugdíj-hatóság) létrehozásáról, valamint a 716/2009/EK határozat módosításáról és a 2009/79/EK bizottsági határozat hatályon kívül helyezéséről (EIOPA=European Insurance and Occupational Pensions Authority)

⁹ A banki területen az EBA (European Banking Authority), a tőkepiac tekintetében pedig az ESMA (European Securities and Markets Authority) az illetékes európai felügyeleti hatóság

¹⁰ Európai Rendszertörvényi Tanács (European Systemic Risk Board)

¹¹ http://felugyelet.mnb.hu/data/cms2423424/14_07_31_Felugyeleti_strategia_abra.pdf

¹² European Economic Area – EEA: Az Európai Gazdasági Térség tagjai az Európai Unió tagállamai mellett az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) tagjai közül: Izland, Norvégia, Liechtenstein. Az EFTA negyedik tagja, Svájc az Unió piacához kétoldalú szerződésekkel kapcsolódik. <http://hu.wikipedia.org>

¹³ A biztosítókrol és a biztosítási tevékenységről szóló 2003. évi LX. törvény (biztosítási törvény) 3. § (2) bekezdés az Európai Unió, illetve az Európai Unió tagállama kifejezésen az Európai Gazdasági Térséget, illetve az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes államot is érteni kell (EGT-állam). A nem-életbiztosítási ág tekintetében Svájcra az EGT-államra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni

- felügyelés: közös felügyeleti kultúra elősegítése, a szabályozási arbitrázs megakadályozása, a hatáskörrel rendelkező hatóságok közötti nézeteltérések esetén közvetítés és vitarendezés, a pénzügyi intézmények hatékony és következetes felügyeletének biztosítása, a felügyeleti kollégiumok koherens működésének biztosítása és többek között vészhelyzetekben való fellépés révén;
- rendszertörvények kezelése: szorosan együttműködik az ESRB¹⁰-vel, különösen azáltal, hogy ellátja a feladatai teljesítéséhez szükséges információkkal, és biztosítja az ESRB figyelmeztetéseinek és ajánlásainak megfelelő betartását;
- piaci folyamatok figyelése, elemzések és jelentések készítése;
- adatbázisok működtetése;
- hatóságok közötti nézeteltérések esetén, illetve vészhelyzetekben tagállami hatóságoknak címzett egyedi határozatok meghozása;
- intézményeknek közvetlenül alkalmazandó egyedi határozatok meghozatala akkor, ha a tagállami hatóság nem intézkedik.

Az MNB a korábbi hagyományoknak megfelelően aktív szerepkörben kapcsolódott be az EIOPA munkájába. Az EIOPA szerepköre a Szolvencia II rezsím bevezetésével természetesen növekszik, így kiemelt érdeke a magyar felügyelő hatóságnak is, hogy a szabályozási folyamatokban a kezdetektől fogva részt vegyen. A biztosításfelügyelés európai és hazai fejlődése párhuzamosan haladt, és napjainkban az MNB egy korszerű, szektorálisan és funkcionálisan teljes egészében integrált felügyelő hatóságként működik, amely szervesen kapcsolódik az európai felügyelési keretrendszerbe. Az MNB 2014-ben ötéves felügyeleti stratégiát hirdetett meg, amely az általános irányokon túlmenően meghatározta az egyes szektorok fókuszpontjait is.¹¹ A stratégiai célkitűzések

közül a felügyelési keretrendszer szempontjából mindenképpen kiemelendő az európai léptékben is újszerű üzleti modell alapú felügyelés bevezetése, amely jól tükrözi a hazai és az európai felügyeleti gondolkodás szinkronitását.

IV. Határon átnyúló tevékenységek felügyelete

IV.1. Csatlakozás az egységes európai pénzügyi térséghez

Magyarországnak az Európai Unióhoz történő csatlakozása olyan mérföldkő volt, amely nagy kihívás elé állította a teljes pénzügyi piac működését és szabályozását mind a piaci szereplők, mind pedig a szabályozó és felügyeleti hatóságok szempontjából.

Az Unió egységes belső piacának részévé válásunkat hosszú évek integrációs felkészülése előzte meg, hiszen az egységes belső piacon a pénzügyi szolgáltatások és a tőkemozgások országhatárokat átlépő, akadálytalan megvalósulása azt jelenti, hogy a térség tagországainak pénzügyi intézményei – nemzeti hovatartozásuktól függetlenül szabadon kínálhatják szolgáltatásaikat valamennyi tagországban. A pénzügyi szolgáltatók, köztük a biztosítók, letelepedhetnek, leányvállalatot, fióktelepet alapíthatnak, képviselőket nyithatnak, vagy más módon, letelepedés nélkül, határon átnyúlva kínálhatják szolgáltatásaikat. Az egységes belső piacon tehát nem gátolják nemzeti határok a biztosítói szolgáltatások nyújtását. Ezek a szabadságjogok az Európai Gazdasági Térségen¹² kívüli, ún. „harmadik országokra” nem érvényesülnek.¹³

Az egyszeri engedély (Single license) elve alapján a pénzügyi intézmények, köztük a biztosítók is, a letelepedésükhöz és tevékenységük megkezdéséhez szükséges engedélyt azon tagállamtól kérhetik, ahol a székhelyük található, ezzel az engedéllyel azonban az Unió többi tagállamában szabadon nyújthatják fióktelepi formában vagy határon átnyúlva azokat a szolgáltatásokat,

amelyekre engedélyük szól. A fióktelep olyan speciális intézmény, amely esetében fizikai telephely létrehozása is történik egy másik tagállamban, de a fióktelep valójában jogilag az anyavállalat részének tekinthető entitásként működik.

A határon átnyúló tevékenység végzését is a biztosítási törvény szabályozza hazai szinten, összhangban a vonatkozó EU szabályozással.¹⁴ Az ilyen tevékenység végzése szintén csak bejelentésköteles, tehát nem esik felügyeleti engedélyezési eljárás alá, és a másik tagállamban külön telephely létesítése nélkül, „határon átnyúlva” végezhető. A gyakorlatban ez azt jelenti, ha a biztosító ilyen módon kívánja a tevékenységi körét vagy abból bizonyos tevékenységeket a másik tagállam területén nyújtani (egyszeri engedély elve), köteles azt megelőzően a felügyeleti hatóságnak bejelenteni a vállalni kívánt kockázatok meghatározásával. A Felügyelet a bejelentés kézhezvételét követő egy hónapon belül tájékoztatja a másik tagállam hatóságát arról, hogy a biztosító mely ágakra, ágazatokra rendelkezik tevékenységi engedéllyel, milyen ágazatban kíván tevékenykedni a másik tagállam területén, és a végezni kívánt tevékenységhez rendelkezik-e megfelelő szavatoló tőkével. Amennyiben a Felügyelet a tájékoztatást nem tagadja meg, tehát a folyamatos felügyelés alapján a biztosító felépítési, irányítási és ellenőrzési rendjét és pénzügyi helyzetét megfelelőnek tartja, a biztosító a határon átnyúló tevékenységet a Felügyelet tájékoztatásának kézhezvételét követő napon kezdheti meg a másik tagállamban.

Felügyeleti szempontból nagy horderejű változásnak tekinthető az is, hogy a felügyeleti szerepkörök is megváltoztak, a letelepedés fő szabályaihoz igazodva beszélünk hazai tagállami és fogadó tagállami szerepkörökről. Leegyszerűsítve úgy fogalmazhatunk, hogy az Európai Unió egységes piacon működő biztosítók biztosítói csoportokat alkotnak, amelyek irányítását (közvetlenül vagy köz-

vetve) a tulajdonosi szerkezet tetején álló biztosító székhelytagállam intézménye látja el. Döntő jelentőségű, hogy melyik tagállam tekinthető székhelytagállamnak, ugyanis annak a tagállamnak a pénzügyi felügyeleti hatóságai látják el az adott biztosítói csoport esetében a csoportfelügyelés irányítását, amely a mai korszerű pénzügyi felügyelés alapját képezi Európában.

IV.2. A biztosítói fióktelepek és felügyeletük

A biztosítási tevékenység művelésének ezt az intézményi formáját azért kell kiemelni, mert a fióktelepek működése leképeződése a pénzügyi piacok működésére vonatkozó uniós elveknek és szabályoknak a határon átnyúló működés szempontjából.

Különbséget kell azonban tennünk EU országbeli biztosító fióktelepe és harmadik országbeli biztosító fióktelepe között. A magyar biztosítási törvény úgy határozza meg a biztosító fogalmát, hogy biztosító Magyarország területén részvénytársaság, szövetkezet, egyesület vagy harmadik országbeli biztosító magyarországi fióktelep formájában létesíthető.¹⁵ Egy EU tagállamban lévő biztosító fióktelepe és egy harmadik országbeli biztosító fióktelepe vagy harmadik ország EU tagállambeli fióktelepe között azonban óriási különbség van.

Az egységes, belső határok nélküli európai uniós pénzügyi piaci működés elvei alapján a harmadik országok fióktelepeire ez a szabad mozgás nem érvényesül, tehát harmadik országban székhellyel rendelkező biztosító a tagállamokban, így Magyarországon is csak felügyeleti engedélyezési eljárást követően léphet piacra. Hasonlóan belföldi biztosító által harmadik országban működő biztosító alapításához és harmadik országban fióktelep létesítéséhez felügyeleti engedély szükséges, harmadik ország Magyarországon való fióktelepének alapítása pedig a biztosító leányvállalathoz hasonló szigorú feltételekhez kötött. (Pl.: A fióktelepnek a minimális biztonsági tőke összegével azonos értékű vagyoni eszközökkel kell

¹⁴ Biztosítási törvény 81-82. §

¹⁵ Biztosítási törvény:10.§ (1) bekezdés

¹⁶ Biztosítási törvény 57. §, 70. §, 79-82. §

¹⁷ General Protocol relating to the collaboration of the insurance supervisory authorities of the Member States of the European Union, 2008

¹⁸ A nemzetközi szaknyelv a „home” (hazai, székhely) és „host” (fogadó) tagállam terminusokat használja annak meghatározására, mikor melyik felügyeleti hatóság milyen pozícióban kompetens a felügyelésben. Ennek megfelelően a „home” felügyelet elnevezést akkor használjuk, ha az adott biztosító abban a tagállamban rendelkezik székhellyel, illetve a csoportfelügyelés tekintetében a biztosítói csoport élén álló biztosító székhelyének országában lévő felügyeleti hatóság az illetékes a csoportfelügyelésben.

Az ilyen felügyeletet csoportfelügyelő hatóságnak („Group Supervisor”) is nevezzük, aki felelős a csoportfelügyelés irányításáért, a csoportba tartozó „host” felügyeleti hatóságok közötti együttműködés biztosításáért, a csoportkockázatok értékeléséért (lásd még felügyeleti kollégium), valamint fióktelep esetében az a tagállam, ahol a fióktelepet létrehozó biztosítót bejegyezték.

A magyar pénzügyi felügyelet szerepét betöltő Magyar Nemzeti Bank jelenleg a biztosítói csoportok felügyelésében kizárólag „host” felügyeleti pozíciót tölt be, tehát nem rendelkezik határon átnyúló tevékenységet végző nemzetközi biztosítói csoport esetében csoportfelügyelői jogosítványokkal. A magyar biztosítási piacon működő másik tagállambeli biztosító fióktelepe esetében „host”, magyarországi biztosító másik tagállamban lévő fióktelepe tekintetében pedig kvázi „home” szerepben vagyunk a felügyeletet egymás közötti illetékessége, feladatmegosztása szempontjából.

rendelkeznie.) Figyelemmel arra, hogy a szabályok a leányvállalat engedélyezéséhez közel állnak, a piaca lépés szabályai tehát szigorúak, jelenleg nem működik harmadik országbeli biztosító fióktelepe a magyar biztosítási piacon.

Tagállam által tagállamban létesítendő fióktelep ezzel szemben nem tartozik az engedélyköteles tevékenységek körébe, a biztosítóra nézve csak bejelentési kötelezettséget ír elő a biztosítási törvény. Ha a Felügyelet megállapítja, hogy a bejelentő biztosító felépítési, irányítási, ellenőrzési rendje és pénzügyi helyzete megfelel a jogszabályi előírásoknak, a bejelentés kézhezvételétől számított három hónapon belül a Felügyelet tájékoztatja a másik tagállam felügyeleti hatóságát, amelyben a Felügyelet igazolja, hogy a fióktelepet létesíteni kívánó biztosító rendelkezik a megfelelő szavatoló tőkével (szolvencia-igazolást ad ki). A másik tagállam felügyeleti hatósága a tájékoztatás kézhezvételét követően két hónapon belül tájékoztatja azon feltételekről, amelyek keretében a fióktelep tevékenységét végezheti, amelyet a Felügyelet a biztosító részére továbbít. A fióktelep a tájékoztatás kézhezvételét követően kezdheti meg működését.

A fióktelepek működésére a fogadó országbeli szabályok közül az ún. közjő („general good”) szabályok alkalmazandók, amelyek közé elsődlegesen a fióktelep működési tagállamának adott tagállambeli fogyasztóvédelmi szabályai tartoznak, és amelyeket nyilvánvalóan az ott működő valamennyi intézménynek be kell tartani. Jelenleg Magyarországon 15 másik tagállambeli székhelyű biztosító fióktelepe működik, és 4 magyarországi székhelyű biztosítónak van fióktelepe másik tagállamban (jellemzően szomszédos országokban).

A pénzügyi, prudenciális felügyelet mindig annak a tagállamnak a kompetenciájába tartozik, amelynek területén bejegyezték a fióktelepet alapító biztosítót. Az a tagállam pedig, ahol a fióktelep működik, csak az említett közjő szabályok betartását vizsgálhatja

következően abból, hogy a fióktelep az alapító biztosító részét képezi jogi értelemben még akkor is, ha földrajzilag tőle távol, akár egy másik tagállamban működik.¹⁶

Felügyeleti szempontból a fióktelepek felügyelése nagy kihívás elé állítja az európai felügyeleti hatóságokat, hiszen a határon átnyúló kockázatok feltárása, mérséklése a fogyasztók érdekeinek védelme szempontjából alapvető fontosságú. Hogy ez megfelelően megvalósuljon, az uniós szabályok folyamatos együttműködést, kommunikációt, információcserét írnak elő a felügyeleti hatóságok számára.

A fióktelepek hatékony felügyelésének jó gyakorlata a Felügyelet által kialakított ún. háromoldalú prudenciális megbeszélés, melynek során a Felügyeleten vagy pedig az érintett fogadó ország felügyeletén megszervezett találkozón részt vesz a két érintett felügyeleti hatóság, a biztosító és fióktelepének képviselői a fióktelep kockázatainak megbeszélése céljából.

Másik felügyeleti eszköz lehet az egyre nagyobb teret nyerő közös helyszíni vizsgálatok módszere, melynek során szintén mindkét felügyeleti hatóság képviselteti magát. Amennyiben átfogó vizsgálat van folyamatban az érintett biztosítónál, a vizsgálatot mindig kiterjesztjük a fióktelepre is (meghatározóan adatbekérés formájában), valamint tájékoztatjuk az érintett társhatóságot a vizsgálat lezárásának eredményéről, kiemelve a fióktelep működésében feltárt kockázatokat.

A 2008-ban készült General Protocol¹⁷ az Európai Unió biztosításfelügyeleteinek együttműködésére ír elő a határon átnyúló tevékenységek („cross-border activities”) vonatkozásában részletes szabályokat, amelyeket figyelembe veszünk a napi felügyelési munka során betartva a felügyelet közötti információcserére, a határon átnyúló tevékenységek engedélyezésére, felügyelésére vonatkozó együttműködési normákat. (Pl. másik tagállamban való fióktelepnyitás során nyújtandó információk a fogadó tagállam

részére, a fogadó tagállam közjóról - „general good provisions” - való tájékoztatása, a fióktelep fogadó tagállamának intézkedéseiről való tájékoztatás a hazai tagállam részére, a fióktelep állományának átruházása stb.)¹⁸

IV.3. Biztosítói csoportok felügyelése az Európai Unióban

A biztosítói csoportok felügyelésének alapkövét a Helsinki Protokoll¹⁹ már 2000-ben lerakta, amikor előírta az ún. koordinációs bizottságok²⁰ működtetésének szükségességét a pénzügyi felügyelet közötti együttműködés biztosítása céljából. A napi gyakorlatban ez az együttműködés úgy zajlott, hogy a csoportfelügyelő 1-2 napos felügyeleti találkozókat hívott össze a saját hatóságánál. A helyi szinten működő leányvállalatokat felügyelő hatóságokat képviselő felügyelők bemutatták az adott intézményt, kockázatokat, beszámoltak a megtett felügyeleti akciókról. A csoportfelügyelő pedig a csoport tekintetében a fő tulajdonosi pozíciót betöltő, anyavállalat biztosító intézmény bemutatásán kívül összegezte a csoportkockázatokat, javaslatot tett közös helyszíni vizsgálatra, vagyis irányította a csoport felügyelését.

Az ülések egy meghatározott részében a csoport vezető intézményének („head office” – főiroda) menedzserei is képviseltethetik magukat, akik lehetőséget kapnak az eltelt időszakok legfontosabb csoporteredményeinek bemutatására, értékelésére.

Lényegét tekintve alapjaiban ma is így működik a csoportfelügyelés és felügyeleti együttműködés, de a nemzetközi intézményi struktúrák az eltelt egy évtized alatt is sokat változtak, az európai felügyeleti hatóságok létrejöttével a felügyelés módszerei nagy fejlődésen mentek át, a felügyelés kockázatalapúsága és kockázattudatossága sokkal szofisztikáltabb lett.

IV.4. A felügyeleti kollégiumok működése

A koordinációs bizottságok elnevezése 2009-től felügyeleti kollégiumra változott

(„College of Supervisors – CoS”), az EIOPA létrejöttével működése szabályozott lett. 2010-ben a 1094/2010/EU rendelettel (EIOPA rendelet) létrehozott európai felügyeleti hatóság kompetenciájába a biztosítás- és foglalkoztatói nyugdíjpiac európai szintű felügyelete tartozik.

Az EIOPA rendelet kulcsszerepet ad a felügyeleti kollégiumok működésének, mivel azok fontos szerepet játszanak a határokon átnyúlóan tevékenykedő pénzügyi intézmények hatékony, eredményes és egységes felügyeletében.²¹ Az európai felügyeleti hatóságoknak ezért teljes körű részvételi joggal kell rendelkeznie a felügyeleti kollégiumokban.²²

A felügyeleti kollégiumi tevékenység, a társfelügyeletekkel²³ való együttműködés ma már napi szintűnek tekinthető, a felügyeleti munka nélkülözhetetlen része éppen azért, hogy a biztosítói csoportok működése minél átláthatóbb legyen, a kockázatok mind helyi (szóló), mind pedig csoportszinten időben feltárára kerüljenek, hiszen a pénzügyi kockázatok nem állnak meg a határoknál. A felügyeleti kollégiumok állandó tagjai kizárólag az EU tagállamok felügyeleti hatóságai lehetnek, valamint az EIOPA képviselője. Meghívottként részt vehetnek továbbá harmadik országok előzetes titoktartási megállapodás aláírása mellett, illetve jelentős (szignifikáns) fióktelepek felügyeleti hatóságai is a kollégiumok döntése alapján. A felügyeleti kollégium:

- információt gyűjt az adott biztosítói csoportról
- elemzi és értékeli a csoport kockázatait
- koordinál a csoportszintű kockázatok mérséklésében
- csoportvizsgálatokat tervez, lebonyolít
- éves munkaprogramot és együttműködési megállapodást alakít ki²⁴
- válsághelyzetben speciális intézkedéseket hoz²⁵.

Az üléseken való részvétel mellett ma már a biztosítói kollégiumokban folyamatos a kommunikáció a társfelügyeletek között

¹⁹ Protocol, 11 May 2000: Relating to the collaboration of the supervisory authorities of the member states of the European Union with regard to the application of directive 98/78/EC on the supplementary supervision of insurance undertakings in an insurance group

²⁰ Co-ordination Committee, amelyet a napi gyakorlatban csak „CoCo” üléseknek hívtak a felügyeletek.

²¹ EIOPA rendelet Preambulum (35) pont

²² A Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény 142-143. §-ai külön szabályozzák a felügyeleti kollégium működését. A kollégiumokban való felügyeleti részvétel részletszabályait pedig további belső eljárások határozzák meg.

²³ Az MNB 16 biztosítói csoport felügyeleti kollégiumában tölt be „host” felügyeleti funkciót.

²⁴ A Szolvencia II bevezetéséig minden kollégiumnak aláírt együttműködési megállapodással kell rendelkeznie, a belső modellel induló biztosítói csoportok kollégiumainak már 2015. április 1-ig.

²⁵ Minden kollégiumnak rendelkeznie kell Válsághelyzeti akciótervvel is (Emergency Plan).

²⁶ A próba applikáció a belső modell jóváhagyási folyamat főpróbájának tekinthető, a belső modell előzetes vizsgálata az ún. pre-applikációs vizsgálat.

²⁷ Belső modell – a Szolvencia II kockázatorientált megközelítésével összhangban a biztosítók szavatoló tőke-szükséglet követelményeinek számítása a standard formula alkalmazása helyett történhet részleges vagy teljes belső modellek alkalmazásával. A belső modelleket harmonizált eljárások és előírások alapján előzetesen engedélyeztetni kell a felügyeletekkel. Ez az előzetes engedélyezési eljárás az applikáció, amelyben az anyavállalatot felügyelő hatóság (csoportfelügyelet), valamint a leányvállalatokat felügyelő hatóságok vesznek részt.

²⁸ Az EIOPA fontos feladata a biztosítói csoportok felügyeletért felelős felügyeleti kollégiumok működésének folyamatos monitoringja. Ezen feladata ellátásához évente kétszer értékelő jelentést készít, amelyet a BOS (Board of Supervisors) elé terjeszt. Az értékelés alapjául az EIOPA kollégiumokra vonatkozó éves akciótervekben foglalt feladatok és kritériumok szolgálnak.

²⁹ Az élet-, baleset- és betegség-biztosítások esetében az előzetes engedélyezés kötelezettsége 1998. december 31-ig maradt fenn.

(csoportkockázat értékelési módszertanok kialakítása, telefonkonferenciák, közös helyszíni vizitek, vizsgálatok a Szolvencia II rendszer bevezetésére való felkészülés céljából).

Jelenleg a felügyeleti együttműködés legfontosabb prioritása és kihívása a Szolvencia II rendszerre való magas szintű és zökkenőmentes felkészülés. (Pre-applikáció és próba applikációs csoport vizsgálatok²⁶, a belső modellel induló csoportok speciális felkészülése.²⁷)

A 2013 és 2014 felügyeleti kollégiumi együttműködése a Szolvencia II rendszer bevezetésére való felkészülésről szól, illetve fog szólni. A kollégiumokban a szokásos sztenderd kollégiumi feladatokon kívül (pl. éves munkaprogram összeállítás, csoportspecifikus aktualitások) fontos feladat volt, hogy a kollégiumok az EIOPA éves akciótervében foglalt elvárások teljesítése²⁸ céljából megkezdjék az ún. koordinációs együttműködési megállapodások előkészítését, amelyhez az EIOPA által kiadott sztenderd (template) szolgál mintául. Az együttműködési megállapodást, amely a kollégiumok működésének legfőbb szabályozó dokumentuma lesz minden kollégiumon belül, a kollégium valamennyi résztvevő hatóságának (beleértve a harmadik országok felügyeleteit is) alá kell majd írnia.

2013-ban az EIOPA kollégiumi akciótervének fő célja a csoportkockázatok meghatározása, közös elemzése, értékelése volt, valamint prioritást élvezett a Szolvencia II felkészülést segítő felkészítő EIOPA ajánlások (Preparatory Guidelines) megismerése is a kollégiumi munka során.

A kollégiumokban 2014-ben és várhatóan 2015/2016-ban továbbra is prioritást élvez a csoportkockázatok elveinek meghatározása, a csoporton belüli tranzakciók értékelése, illetve a Szolvencia II rendszerre való felkészülés intenzív folytatása.

Az EIOPA ajánlások kidolgozásával segíti a nemzeti felügyeletek munkáját, illetve folyamatosan értékeli a biztosítói

felügyeleti kollégiumok munkáját, értékeli, hogy az adott évben kiadott Akciótervet a kollégiumok teljesítették-e.

V. A felügyelési módszertan fejlődése

V.1. Termékengedélyezésen és jogszabályi megfelelésen alapuló felügyelés

A biztosítási piac felügyelésének módszertana az Állami Biztosításfelügyelet 1987-es megalapítása óta eltelt időszakban gyökeres változáson ment át, és napjainkban is a fejlődés szakaszában van. A nemzetközi szabályozói környezet aktuális változására, valamint nemzetközi felügyelési tapasztalatokra, tendenciákra reagáló módszertani fejlesztések általában nem a régi módszerek megszűnését, hanem az ahhoz történő igazítást, vagy az abba történő beépítést jelentik.

Évtizedekre visszamenően a biztosítási piac felügyeletének alapvető és meghatározó eszközét jelentette a termékengedélyezés. Ennek során az adott termék terjesztésének megkezdése előtt minden esetben előzetes engedélyezésre kellett benyújtani a Biztosításfelügyeletre az adott termék módozattervét. A termékengedélyezés erős és hatékony felügyeleti eszközként kifejezetten szoros kontroll lehetőségét biztosította a felügyeleti hatóság számára. Ebben az időszakban a biztosítási szektor felügyelése a jogszabályok betartásának ellenőrzésére fókuszáló, „törvényességi” felügyelés volt, amely elsődlegesen a terjesztett termékek jogi, biztosításmatematikai szempontú ellenőrzésén keresztül biztosította az intézmények biztonságos működése mellett az ügyfelek érdekeinek védelmét is.

Az 1996. január 1-jén hatályba lépett Bit. az előzetes termékengedélyezésre vonatkozó kötelezettséget – az élet-, baleset- és betegség-biztosítások esetében átmeneti időszakot biztosítva, valamint a kötelezően előírt biztosítások kivételével – megszüntette.²⁹ Ezt a felügyelési tevékenységet jelentős mértékben érintő változást az uniós csatlakozási folyamat részeként a releváns európai

szabályozás hazai jogba történő átültetése indokolta. A vonatkozó direktívák ugyanis megtiltják az általános jelleggel alkalmazott előzetes termékengedélyezést.³⁰ A jogszabályi környezet változása által generált módszertani fejlődés azt eredményezte, hogy a nemzetközi trenddel összhangban határozott megkülönböztetésre került a biztosítók pénzügyi biztonságának, prudens működésének biztosítására hivatott prudenciális, valamint az intézmények piaci megjelenésére, viselkedésére fókuszáló fogyasztóvédelmi felügyelés.

Az egyes szektorokat önállóan felügyelő hatóságok feladatainak 2000. április 1-jei összevonásának eredményeképp lehetővé vált a szektorokon átvétel, közös alapokon nyugvó, egyenszilárd módszertan kialakítása. Ennek kiindulópontja, mondhatni alappillére a folyamatos felügyelés. Ennek keretében a beérkező adatszolgáltatások és egyéb a felügyelés során szerzett információk alapján a meghatározott kockázatértékelési módszertan szerint történik az intézményi kockázatok azonosítása, értékelése. A gazdasági folyamatokkal, üzleti trendekkel párhuzamosan a szolgáltatandó adatok köre is változik. Az adatszolgáltatást elrendelő jogszabály éves felülvizsgálata a releváns adatok körének pontosítását szolgálja, ugyanakkor az is előfordul, hogy egy adott helyzetre kialakított eseti adatszolgáltatás tartalma épül be véglegesen.

A helyszíni, jellemzően átfogó ellenőrzés (vizsgálat) keretein belül a prudenciális és fogyasztóvédelmi kockázatokat egyaránt figyelembe véve – a folyamatos felügyelés során szerzett információk alapján meghatározott fókusszal, de az intézmény hatás-besorolásától³¹ függően számos kötelezően vizsgálandó elemet érintve – az intézmény tevékenységének széles spektrumát lehet vizsgálni és értékelni. Túl azon, hogy a biztosítók üzleti folyamatainak egy részét más módon nem lehetséges a megfelelő mélységben és színvonalon vizsgálni, a helyszíni vizsgálatok előnye az elsődle-

gesen az adatszolgáltatáson alapuló, nem helyszíni felügyeléssel szemben az, hogy a beérkező adatok elemzésével levonható következtetések, megállapítható kockázatok a tapasztalatok alapján nehezebben, de legalábbis hosszabb idő alatt transzformálódnak tényleges intézkedéssé. Ezzel szemben a helyszíni vizsgálat minden esetben megállapítást, indokolt esetben kötelezést, illetve bírságot tartalmazó határozattal zárul. Az idő igazolta a helyszíni vizsgálatok szükségességét, amelyet 2009-től meghatározott gyakorisággal – biztosító részvénytársaságoknál három, kölcsönös biztosító egyesületeknél ötévente – a jogszabály újra kötelezővé tett.³²

Az MNB a jogszabályban rögzített kötelezettségének megfelelően ellátja az intézmények fogyasztóvédelmi szempontú felügyelését is. Ez alapvetően a beérkező beadványok feldolgozását, indokolt esetben a fogyasztóvédelmi eljárás lefolytatását jelenti. A fogyasztóvédelem másik iránya az átfogó vizsgálatban történő részvétel, amely annak megítélésére irányul, hogy az intézmény ügyfelekkel szembeni magatartása, az ügyfelek kezelésének színvonala mennyiben alkalmas az ügyfelek jogainak és érdekeinek teljes körű figyelembe vételére, ezen keresztül az intézménynek az ügyfélkonfliktusokból eredő kockázatai mérséklésére.

V.2. A kockázatalapú felügyelési szemlélet megjelenése

A felügyelési eszköztár MNB által jelenleg alkalmazott elemeit, a nem helyszíni felügyelés és a helyszíni vizsgálatok során alkalmazott - kockázati struktúrát egyaránt magába foglaló - kockázatalapú felügyelés módszertana több éves fejlődési folyamat eredményeként, 2008-ban nyerte el jelenlegi formáját. A kialakítás során a módszertanba a nemzetközi sztenderdek és egyéb, a nemzetközi munka során szerzett tapasztalatok is beépültek, figyelembe véve a felügyelési munka során azonosított jó gyakorlatokat.

³⁰ 92/96/EGK (életbiztosítás direktíva) 5. cikk és 92/49/EGK (nem-életbiztosítási direktíva) 6. cikk

³¹ Az intézményeket az MNB a piaca, és a felügyeleti célokra gyakorolt hatásuk alapján négy ún. hatásbesorolási kategóriába sorolja (gyenge, közepes alatti, közepesenél erősebb, erős).

³² 2009. május 3-tól a 2007. évi CXXXV. törvény (PSZÁF tv.) 41.§ (6) és (7), majd a 2010. évi CLVIII. törvény (PSZÁF tv.) 54.§ (3) és (4), jelenleg 2013. évi CXXXIX. törvény (Mnbtv.) 64. § (3) c) és d). A 2004. május 1-jén hatályba lépő új Bit. nem vette át a régi Bit. átfogó ellenőrzés tartására vonatkozó előírását, az csak a PSZÁF tv. 2009-es módosítása után lett újra kötelező.

A kockázatalapú felügyelés lényege, hogy az egyes intézmények felügyelésének valamint a kockázatot hordozó jelenségek kezelésének erőforrás-ráfordítása arányos azok felügyeleti célokat veszélyeztető kockázatával. Az arányos felügyeleti intézkedések meghatározása az ún. hatás-valószínűség mátrix alapján történik. Az intézmény esetleges piaci kudarcra által a felügyeleti célokra gyakorolt hatásnak és a sztenderdizált módszertan alapján elkészített intézményértékelésen alapuló kockázati besorolásnak (valószínűség) az eredményeként adja meg az intézmény helyét a mátrixban. Ez a hely határozza meg az adott intézménnyel szemben alkalmazott felügyelési intenzitást és módszereket, valamint az intézményeknél lefolytatandó átfogó vizsgálatok terjedelme és mélysége kapcsán irányadó.

A kockázatalapú felügyelést jelenleg támogató egységes informatikai rendszer

Az üzleti modell elemzés részletes, a biztosítókra szabott módszertanának kialakítása jelenleg folyik.

2008 óta működik. Ez nem kizárólag a kockázatértékelési eredmények rögzítésének platformját, hanem a beérkező adatszolgáltatások alapján egy széles körű, részletesen definiált mutatószám-rendszert is biztosítja. A mutatószámok a kockázatértékelés során figyelembe veendő értékeket és idősorba állítva azok trendjét mutatják, de emellett a rajtuk alapuló ún. automatikus jelzések alapján már az adatszolgáltatás beérkezésekor azonosíthatók az intézkedést igénylő jelenségek.

Az uniós szabályozási környezet fejlődése (a biztosítási szektorban elsősorban a Szolvencia II szabályrendszer 2016. január 1-jei hatályba lépése), valamint a gazdasági válság eseményei rávilágítottak arra, hogy a nemzetközi felügyelési konszenzus alapján eddig hatékonyan hitt módszerek csak korlátozottan alkalmasak a kockázatok jövőbe mutató értékelésére.

V.3. A kockázatalapú módszertan továbbfejlesztése: az üzleti modell elemzésen alapuló felügyelés

A válasz az eddigi módszertan alapvető elemeinek megtartása mellett, azt kiegészítendő, az üzleti modell elemzésén (Business Model Analysis – BMA) alapuló felügyelés. Az MNB a bankfelügyelés során már alkalmazott BMA módszertant a biztosítók kockázatértékelési folyamatának, valamint a helyszíni vizsgálatok részeként a következő évben tervezi bevezetni.

A BMA célja az intézmény üzleti modelljének fenntarthatóságát meghatározó tényezők mélyebb megértése, ami elvezet egy egyedi, az intézmény egyedi sajátosságaira szabott felügyelési program kialakításához. A BMA keretein belül az MNB az üzleti modell mélyebb megértésén keresztül értékeli az intézmény stratégiájának életképességét, fenntarthatóságát, sebezhetőségét, feltárva valamennyi, ehhez kapcsolódó addicionális (pl. működési) kockázatot.

Az üzleti modell elemzés részletes, a biztosítókra szabott módszertanának kialakítása jelenleg folyik. Ennek során részletesen kidolgozásra kerül az értékelésre való felkészülés (a fókuszpontok meghatározása, az üzleti környezet elemzése), a jelenlegi üzleti modell kvalitatív és kvantitatív elemzésének, a jövőre vonatkozó stratégia és az üzleti tervek elemzésének, végül pedig az összesítő értékelés elkészítésének elvei és tartalma. A BMA a felügyelést egy következő szintre emeli, ez azonban nemcsak a kidolgozott módszertan és elégséges kapacitás rendelkezésre állását, hanem a módszer jellegénél fogva a szükséges felügyeleti kompetenciák fejlesztését is igényli.

VI. Összegzés

A fentiekben kifejtettek három területen tekintették át madártávlatból az uniós csatlakozás hatását a biztosításfelügyelésre. Természetes, hogy ilyen horderejű és nagyszámú változásoknál nem mindig egyszerű

megállapítani az egyes faktorok közrehatását, így például, hogy az intézményi keretek módosulása, vagy a módszertan csiszolása mennyiben belső fejlődés eredménye, és mennyiben az Európai Unióhoz való tartozásunk következménye. Ez is izgalmas kérdés, de témánk szempontjából ez kevésbé lényeges. Fontosabb inkább kiemelni azt, hogy a magyar biztosításfelügyelés íve szinte tökéletesen illeszkedik az európai trendekre és a legfrissebb irányzatok és elvárások sokkal inkább előbb, mintsem utóbb épülnek be a magyar felügyeleti gyakorlatba. Egy évtizedes tagságot magunk mögött tudva kijelenthető, hogy ma a biztosításfelügyelés a legszélesebb körben és dimenzióban integrált szervezeti keretek között zajlik a legkorsze-

rűbb felügyelési módszertanok segítségével, ami jó alapot teremt arra, hogy mind a biztosítási piac egésze, mind pedig az egyes intézmények hatékonyan és biztonságosan működhessenek, megfelelően az ügyfelek és a tulajdonosok elvárásainak. A magyar piac sajátossága, hogy a biztosítási piac döntő részét olyan biztosítók tudhatják magukénak, amelynek tulajdonosa egy másik tagállami biztosító. Ilyen körülmények között fokozott jelentősége van a felügyelet hatékony együttműködésének. Erre is figyelemmel az MNB a korábbi felügyelési hagyományokat megőrizve kimagasló aktivitással vesz részt az uniós munkacsoportokban és a felügyelési kollégiumokban, hozzájárulva a biztosítási szektor nemzetközi stabilitásához is.

Hivatkozások:

- A biztosítóintézetekről és a biztosítási tevékenységről szóló 1995. évi XCVI. törvény (régi Bit.)
- A Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény
- Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletéről szóló 2007. évi CXXXV. törvény
- Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletéről szóló 2010. évi CLVIII. törvény
- 92/49/EGK irányelv és 92/96/EGK irányelv
- Európai értékpapír-piaci szabályozók bizottságának létrehozásáról szóló 2001/527/EK, valamint az európai értékpapír-bizottság létrehozásáról szóló 2001/528/EK határozat
- A biztosítás és a foglalkoztatói nyugdíjak európai felügyeleti bizottságának létrehozásáról szóló 2004/6/EK bizottsági határozat
- Az európai biztosítás- és foglalkoztatói nyugdíj-felügyelet bizottságának létrehozásáról szóló 2009/79/EK bizottsági határozat
- Az Európai Parlament és a Tanács 1094/2010/EU rendelete az európai felügyeleti hatóság (az Európai Biztosítás- és Foglalkoztatói nyugdíj-hatóság) létrehozásáról, valamint a 716/2009/EK határozat módosításáról és a 2009/79/EK bizottsági határozat hatályon kívül helyezéséről
- General Protocol relating to the collaboration of the insurance supervisory authorities of the Member States of the European Union, 2008
- Protocol, 11 May 2000: Relating to the collaboration of the supervisory authorities of the member states of the European Union with regard to the application of directive 98/78/EC on the supplementary supervision of insurance undertakings in an insurance group

SUMMARY: Changes of the insurance supervision in the light of European Union accession

The accession to the European Union resulted in significant changes also in the field of the insurance supervision as well as in several other sectors. Ten years have passed since the accession and this anniversary provides an excellent opportunity for the review and drawing of the development curves. In the current article the authors could only undertake to review the topic only schematically riving off some main thought-provoking issues. The review certainly starts with the flashing the initial status. It can be laid down that in the field of the insurance the implementation of the European regulation had been started long before the effective accession, since the first insurance act was established mostly in compliance with the European Union standards, as well. The transformation of the institutional framework is being presented from the very supervisory scopes which can be characterized as continuous effort for integration in more waves

but alongside the same principle. According this process the supervision of the different financial sectors became under the leadership of the same authority, later it was supplemented with the consumer protection and since 1st October, 2013 completed by the macroprudential competencies, as well. The appearance of the community level coordination and supervisory authority as well as the challenge of the supervision regarding the cross border activities should be considered as outstanding issues out of the influence of the European Union accession for the supervision. The methodology of the insurance supervision previously was based on the duet of the product and institution supervision. It was changed for the risk-based approach which was completed with new elements firstly of the independent consumer protection than based on the analysis of business models.